

Työsuojeluvalvonnan ohjeita 2 / 2010  
FYYSISEN VÄKIVALLAN JA SEN  
UHAN VALVONTA

## **Työsuojeluvalvonnan ohjeita 2 / 2010**

---

# **FYYSISEN VÄKIVALLAN JA SEN UHAN VALVONTA**

Sosiaali- ja terveysministeriö  
Työsuojeluosasto  
Tampere 2010

Painatus: Juvenes Print Tampereen Yliopistopaino Oy

## Sisällys

Ohjeen tarkoitus .....	5
Säädösperusta .....	5
Tärkeimmät toimialat ja tehtävät .....	5
Turvallisuustoimialat .....	5
Terveystieteiden alan potilastyö .....	6
Sosiaali- ja työvoima-alan asiakastyö.....	6
Hotelli- ja ravintola-ala.....	6
Kuljetusala .....	6
Varhaiskasvatus ja perusopetus .....	6
Kaupanala .....	6
Väkivallan tai sen uhan määrittely ja tunnusmerkit .....	6
Mitä tarkastetaan .....	7
Velvoitteet työnantajalle .....	8
Seuranta.....	9
Yhteistyö- ja asiantuntijatoiminta.....	9
Voimassaolo.....	9
Liite Turvallisuuden hallinnan arviointi väkivallan uhkaan liittyvässä tarkastuksessa	



## Ohjeen tarkoitus

Ohjeessa esitellään toimenpiteet, jotka työpaikalle kohdistuvassa tarkastuksessa tulee suorittaa silloin, kun tarkastuksen tavoite on fyysisen väkivallan tai sen uhan torjunta. Työpaikalla esiintyvä väkivalta tai sen uhka voi tulla esiin muunkin tarkastuksen yhteydessä tai työpaikan itse esille ottamana asiana.

Ohjeen tavoitteena on yhdenmukaistaa väkivallan ja sen uhan valtakunnallista työsuojeluvalvontaa ja lisätä toiminnan läpinäkyvyyttä.

## Säädösperusta

Väkivaltaa koskevat ensisijaiset säännökset ovat työturvallisuuslaissa. Tarkastuksen lähestymistavan tulee olla kokonaisvaltainen turvallisuuden hallinta. Työpaikan tulee itse arvioida väkivallan uhkaa ja toteuttaa väkivallan torjumiseksi tarvittavat toimet. Tarkastaja arvioi turvallisuuden hallinnan tilaa työpaikalla.

Tarkastuksella on huomioitava työturvallisuuslain pykälät

- 8 § työnantajan yleinen huolehtimisvelvoite
- 10 § työn vaarojen selvittäminen ja arviointi
- 11 § erityistä vaaraa aiheuttava työ
- 12 § työympäristön suunnittelu
- 13 § työn suunnittelu
- 14 § työntekijälle annettava opetus ja ohjaus
- 18 § työntekijän yleiset velvollisuudet
- erityisesti 27 § väkivallan uhka sekä
- 29 § yksintyöskentely.

Näiden säännösten perusteella on arvioitava työnantajan varautumista työpaikalla esiintyvään väkivaltaan tai sen uhkaan.

Lisäksi väkivaltaa koskevia säännöksiä on nuorista työntekijöistä annetun lain 9 §:ssä, työterveyshuoltolain 12 §:ssä ja näiden lakien nojalla annetuissa asetuksissa sekä valtioneuvoston asetuksen työterveystarkastuksista erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavissa töissä 2 §:ssä.

## Tärkeimmät toimialat ja tehtävät

Minkä tahansa toimialan työpaikalla voi esiintyä ilmeistä väkivallan uhkaa. Seuraavilla toimialoilla on tilastollisesti keskimääräistä korkeampi väkivallan uhka:

### Turvallisuustoimialat

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitotehtävät, maanpuolustus, oikeustoimi ja vankeinhoito, poliisitoimi ja rajojen vartiointi, palo- ja pelastustoimi sekä etsivä-, vartiointi- ja turvallisuuspalvelut. Esimerkkejä näistä työtehtävistä ovat poliisityö, vanginvartijat, myymäläpartijat ja myymälävahtimestarit, kriminaalihuollon työ, henkilöiden ja omaisuuden vartiointi, julki-

sen liikenteen turvatoimet (esim. partiointi liikennevälineissä, lipuntarkastus, konduktöörin työ), rahan ja arvotavaroiden kuljetus sekä pelastustoimessa sairaankuljettaja-palomiehet.

### **Terveydenhoitoalan potilastyö**

Sairaalapalvelut, lääkäripalvelut, muut terveydenhuoltopalvelut ja sairaankuljetuspalvelut, poliklinikat ja muu potilaiden vastaanottotyö, työ osastoilla, sairaankuljetus ja kotisairaanhoito.

### **Sosiaali- ja työvoima-alan asiakastyö**

Sosiaalitoimen asiakaspalvelut, majoituksen sisältävät sosiaalipalvelut, kehitysvammalaitokset, päihdehuoltolaitokset, ensi- ja turvakodit, muut laitokset ja asumispalvelut (esim. pakolaiskeskukset, päihdeongelmaisten hoitokodit, ensisuojaajat, selviämisasemat) ja työvoimahallinnon asiakaspalvelut sekä kotipalvelut.

### **Hotelli- ja ravintola-ala**

Anniskeluravintoloiden tarjoilijat ja vahtimestarit sekä hotellien siivoojat.

### **Kuljetusala**

Rautatieliikenne (konduktöörit), raitiotie- ja metroliikenne, säännöllinen linja-autoliikenne, taksiliikenne ja merenkulun matkustajalaivat.

### **Varhaiskasvatus ja perusopetus**

### **Kaupanala**

Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan erikoistumaton vähittäiskauppa, esimerkiksi kioskit ja apteekit.

## **Väkivallan tai sen uhan määrittely ja tunnusmerkit**

Edellä mainituilla toimialoilla tulee huomioida ne työn piirteet, jotka lisäävät väkivallan uhkaa. Ilmeinen väkivallan uhka esiintyy tietyissä työtehtävissä. Tällaisia työn piirteitä ovat

- työskentely yksin varsinkin ilta- tai yöaikaan, erityisesti tiloissa, joihin on avoin pääsy
- työpaikan sijainti riskialueilla, mm. alueilla, joilla väkivalta- ja rikosprofiilit ovat korkeat
- päihtyneiden tai väkivaltaisten asiakkaiden tai heidän saattajiensa vastaanotto, käsittely yms., esimerkiksi ensiapu- tai ensihoitotilanteessa
- lääkkeiden käsittely
- rahan tai arvokkaan omaisuuden käsittely tai vartiointi
- asiakkaan etuisuuksien tai oikeuksien valmistelu, käsittely ja päätöksenteko
- yksilön itsemääräämisoikeuden rajoittaminen.

Yllä esitettyjen toimialojen ja työtehtävien yhdistelmää voidaan pitää töinä, joissa on ilmeinen väkivallan uhka. Ilmaisulla ”ilmeinen väkivallan uhka” tarkoitetaan tilanteita, joissa tehty vaarojen selvittely, tunnistaminen ja niiden merkitysten arviointi osoittaa, että kyseisessä työssä väkivallan riski on selvästi tavanomaista, yleistä väkivallan riskiä suurempi.

Väkivallan uhan tunnusmerkkejä ovat työpaikalla sattuneet väkivaltatilanteet, eli miten usein työntekijä on joutunut väkivallan kohteeksi tai tullut uhatuksi väkivallalla.

## **Mitä tarkastetaan**

Ensisijaisesti arvioidaan työnantajan tekemää vaarojen selvittämistä, tunnistamista ja niiden merkitysten arviointia sekä sen johdosta tehtyjä toimenpiteitä työpaikalla. Työnantajan tulee olla selvillä siitä, onko tarkasteltavassa työpisteessä ja sen työtehtävissä sellaisia toimintoja, joissa on väkivaltaa tai sen uhkaa, ja onko se ilmeistä. Tarkastaja arvioi työnantajan tekemän selvittämisen ja tunnistamisen järjestelmällisyyttä ja kattavuutta.

Tarkastuksella tulee arvioida, onko työssä väkivallan uhkaa, onko se lain tarkoittamalla tavalla ilmeinen ja onko työnantaja tietoinen siitä. Jos uhka on ilmeinen ja se liittyy työpaikkaan ja sen tehtäviin, tulee selvittää toteutetut toimet ja menettelytavat sekä miten työnantaja seuraa ja tarkkailee väkivallan uhkaa.

Työsuojelutarkastuksella tulee arvioida väkivallan uhkaa turvallisuuden hallinnan lähtökohdasta. Turvallisuuden hallinnan arviointi perustetaan seuraavalle kolmelle asialle:

1. työnantajan tekemälle vaarojen selvittämiselle, tunnistamiselle ja niiden merkityksen arvioinnille
2. toteutetuille toimenpiteille
3. toiminnan tarkkailulle ja seurannalle.

Tarkastaja arvioi työpaikalla tehtyjä toimenpiteitä ja niiden riittävyyttä suhteessa työpaikan vaaroihin. Kun työpaikalla on ilmeinen väkivallan uhka, tarvittavien toimenpiteiden tulee olla vastaavasti riittävät. Tarkastajan on arvioitava, onko työpaikalla väkivallan uhan suhteen saavutettu työturvallisuuslain edellyttämä taso ja ovatko työpaikan olot riittävän turvalliset. Todetut väkivallan uhkatilanteet poistetaan mahdollisuuksien mukaan ennakolta. Jäljelle jääneiden vaaratekijöiden, joita ei voida poistaa, merkitystä on myös arvioitava samoin kuin työnantajan seuranta- ja tarkkailua väkivaltatilanteiden tai väkivallan uhan suhteen.

Tarkastettavia asioita ovat työnantajan laatimat menettelytapaohjeet ja niihin perehdyttäminen. Tarkastaja arvioi, noudatetaanko ohjeita sekä onko tekniset ja rakenteelliset toimenpiteet toteutettu työpaikalla. On arvioitava noudatettuja käytäntöjä suhteessa esiintyvään riskiin. Näiden tarkastamisella voidaan arvioida turvallisuuden hallinnan riittävyyttä.

Sijaisten ja lyhytaikaisten työsuhteiden osalta selvitetään, miten perehdytys ja työnopastus on järjestetty.

Yksintyöskentelyssä selvitetään avunsaantimahdollisuudet ja hälytysjärjestelmä.

Tarkastuksella tulee lisäksi selvittää tekniset turvajärjestelmät, työtilat, pakotiet, avunsaantimahdollisuudet, ensiapuvalmius sekä uhkatilanteiden ja läheltä piti -tilanteiden kirjaamiset.

Tarkastuksella selvitetään työpaikan tarkkailu- ja seurantamenettelytavat.

Tarkastuksella tulee varmistaa, että ilmoitukset vakavasta väkivaltatapaturmasta ymmärretään tehdä työsuojeluviranomaiselle.

## **Velvoitteet työnantajalle**

Tarkastajalla on oikeus valvontalain 4 §:n mukaisesti saada valvonnan kannalta tarpeellisia tietoja. Tällaiseen selvityspyyntöön liitetään määräaika.

Työsuojelutarkastuksella annetaan toimintaohjeita, kehotuksia tai väliaikaisia käyttökieltoja tilanteen mukaan.

Toimintaohjetta/kehotusta annettaessa arvioidaan tapahtumien esiintymistiheyttä. Useita uhkaavia tilanteita vuodessa sisältävässä työtehtävässä on ilmeinen väkivallan uhka.

Toimintaohje tulee kysymykseen vain milloin lain vastainen olotila arvioidaan vähäiseksi, esimerkiksi jos vaarojen selvittämisessä, tunnistamisessa ja arvioinnissa on vähäisiä puutteita.

Kehotuksen käytössä otetaan huomioon ilmeinen väkivallan uhka. Se esiintyy, kun edellä mainitut toimialat ja työn piirteet kohtaavat tarkastuskohteessa tai jos muutoin todetaan ilmeinen väkivallan uhka työssä. Jos väkivallan uhkaan ei ole varauduttu, pitää työsuojeluvalvonnan reagointikeinojen olla vastaavasti jäməkät, eli käytetään kehotusta.

Kehotus voi tulla kysymykseen esimerkiksi tilanteissa, joissa työpaikalla puuttuu vaarojen selvittely väkivallan uhan osalta taikka havaitaan jokin muu puute, jonka merkitys työntekijän turvallisuudelle on vähäistä suurempi. Työntekijöiden puutteellinen perehdyttäminen menettelytapaohjeisiin voi myös olla kehotuksen aiheena.

Kehotuksen velvoitteiden sisältö ja lainkohdat, joihin velvoitteet perustuvat, tulee yksilöidä huolellisesti. Velvoitteen sisältönä voi kuitenkin olla vain sellaiset työnantajalle asetetut vaatimukset, jotka ilmenevät laista tai asetuksista. Yksityiskohtaisia velvoitteita, esimerkiksi vaarojen selvittelyn menettelytavoista tai teknisistä ratkaisuksista tai muista yksityiskohdista ei pidä sisällyttää vaatimukseen, jos niitä ei ole säännöksissä yksilöity.

Tarkastaja voi antaa väliaikaisen käyttökiellon esimerkiksi, jos lainvastainen tilanne on ollut työnantajan tiedossa, mutta työnantaja ei ole poistanut tai vähentänyt vaaraa. Kotisairaanhoidossa väliaikaista käyttökieltoa vaativa tilanne voi olla väkivaltaisen potilaan aiheuttama uhka.

## **Seuranta**

Jälkivalvonnassa varmistetaan siitä, että annettuja toimintaohjeita, kehotuksia tai kieltoja on noudatettu.

## **Yhteistyö- ja asiantuntijatoiminta**

Tarkastaja voi selvittää, onko työnantaja hyödyntänyt työterveyshuollon asiantuntemusta tarkastuskohteessa. Työterveyshuollon toimintaa voidaan tarkastella työterveyshuollon toimintasuunnitelman ja työpaikkaselvityksen avulla. Työterveyshuoltolain 12 §:n mukaan selvityksessä tulee ottaa huomioon työpaikalla esiintyvä väkivallan uhka. Lakisääteisissä terveystarkastuksissa tietyissä työtehtävissä tulee huomioida erityinen väkivallan uhka.

Poliisi on tärkeä yhteistyötaho silloin, kun tutkitaan vakavia työpaikalla sattuneita väkivaltatapaturmia ja -tapauksia. Terveystarkastuksen, sosiaalipalvelujen ja opetusalan toimialoilla työsuojeluviranomaisten yhteistyötahoina voivat olla aluehallintovirastojen sosiaali- ja terveysasioista vastaavat viranomaiset.

## **Voimassaolo**

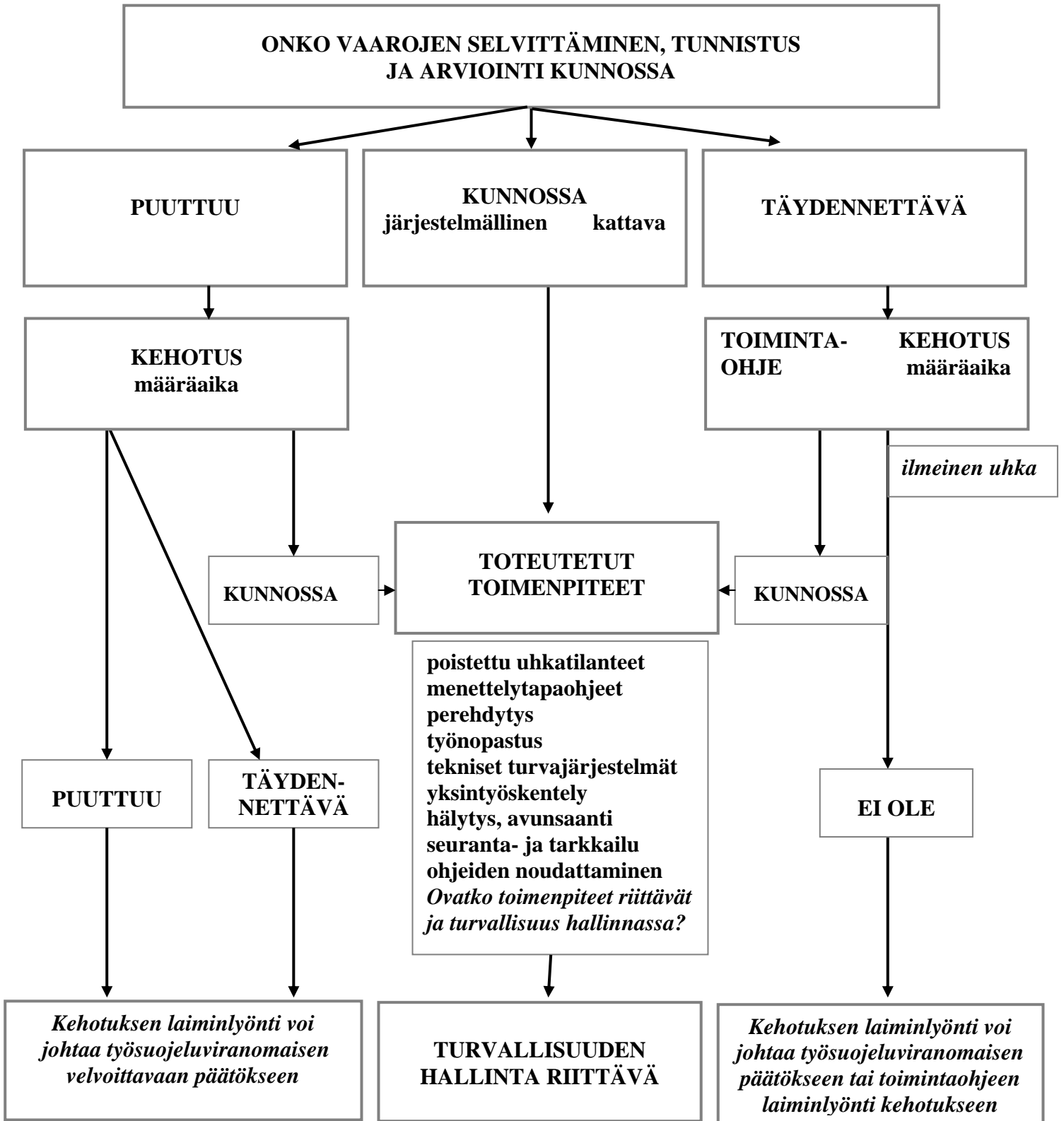
Tämä ohje on voimassa 31.12.2014 asti.

## **Liite**

Turvallisuuden hallinnan arviointi väkivallan uhkaan liittyvässä työsuojelutarkastuksessa

JAKELU Aluehallintovirastojen työsuojelun vastualueet

**Liite Turvallisuuden hallinnan arviointi väkivallan uhkaan liittyvässä tarkastuksessa**



**Vakava työtapaturma tai laiminlyönti voi johtaa myös ilmoitukseen poliisille**

